De Clowns en de fantasten

Constant van Wessem

bron
Constant van Wessem, *De Clowns en de fantasten (onder ps. Frederik Chasalle)*. Met illustraties van Boris Mestchersky. S.L. van Looy, Amsterdam 1924

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/wess008clow01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

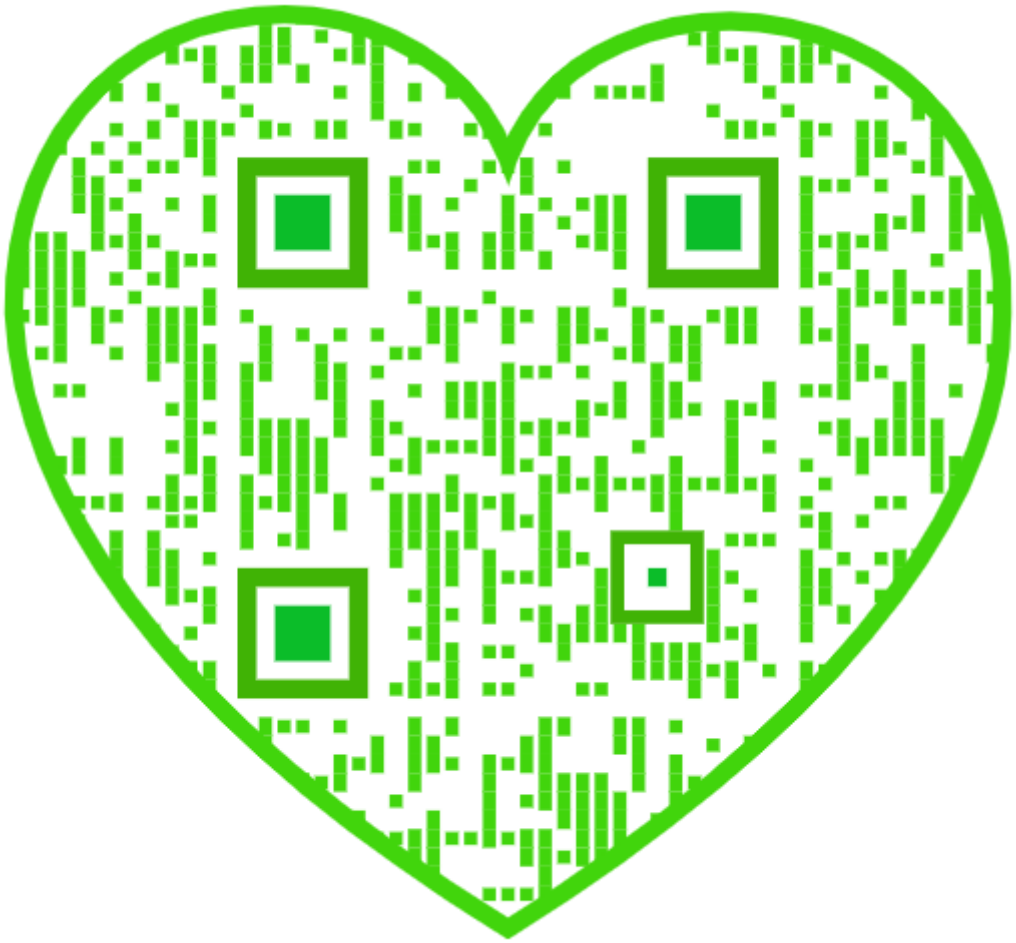

V

De clown

De clown
(Wat mag)

De clown nadert statig als een enorme pop. Hij loopt als op houten beenen en is wit en bol als een gasballon. Met beide handen houdt hij achter zich verborgen een ouderwetsch ruiterpistool. Midden in de arena staat hij stil. Een kleine vlieg suist als een aeroplaan in cirkelgang rond zijn hoofd. De clown staat stil. Zijn oogen volgen het dier, zijn hoofd begint sneller en sneller mee te draaien. Zijn lichaam blijft onbewegelijk. Plotseling heeft de vlieg een punt op het voorhoofd van den clown ontdekt Pats, hij zit. De clown staat onbewegelijk. Men hoort hoe hij wraakgierig met de duim de haan van het pistool achter zijn rug spant. Een korte knak, een pijlsnelle losbranding. De vlieg springt weg, het hoofd springt weg. August de Domme rent struikelend door het zand van de arena om den clown het hoofd weer op de schouders te plaatsen. Hij wenkt een klein kanon naderbij, en de veldslag begint opnieuw.

- Wat is dat grappig! Wat is dat grappig!

Het publiek roept het. De andere clowns roepen het.

Een oude heer zegt tot een oude dame:

- Dat was werkelijk zéér vermakelijk!

Constant van Wessem, *De Clowns en de fantasten*

IX

De fantast

X

De fantast
(Wat niet mag)

In een café.

Een jonge man springt op een tafel, smijt het glaswerk stuk en begint overmoedig een solo-dans uit te voeren.

Zullen wij dit dulden?

Neen, wij zullen dit niet dulden.

Grijpt hem, trekt hem, slaat hem!

Weg met hem!

Doch hij komt terug.

Hij springt dwars door de groote spiegelruit, die als een majestueus glaspaleis sonoor achter hem ineen stort. Daar is hij weer. Men slaat hem met stokken op zijn kop. Het klinkt hol als een houten kop. Dan wordt een der heeren ook dol, neemt een syphon en bespuit den ander, roepend: ‘brand, brand!’.... Tumult. Kellners storten naderbij. Menschen werpen stoelen om en gillen. Trams op het plein beginnen zich plotseling razend voort te bewegen. Slapende aapjeskoetsiers ontwaken en, nog half dommelig, geven zij hun rossinant een houw, dat deze mechanisch vooruitrent in de richting van het station of het Concertgebouw. Er nadert een onafzienbaar onweer over de stad. Storm breekt los, lantaarns waaien uit. Donker, donker.... De menschenmenigte huilt en kermt als onder een nieuwen oordeelsdag. - Plotseling: stilstand -. Waarom, waarom dit alles?

Een jonge man, die eerst danste, is door een spiegelruit gesprongen -.

Neen, het mag niet.

De orde verbiedt het, de politie verbiedt het, de menschheid verbiedt het.

Men mag geen paard afspannen en het boven op een dak plaatsen.

Men mag geen dienstmeisje omhoog blazen, zoodat zij boven op de lamp neer komt.

Men mag geen fantast zijn, die geen grenzen ziet en dolt met de grenzen van een ander.

Men mag alleen clown zijn in een behoorlijk afgesloten vierkante ruimte, op een behoorlijk afgesproken uur, niet al te onbegrijpelijke grappen makend en vooral ZICHTBAAR een clown zijn: wit geschilderd gezicht met roode neus, en papieren pijltjes op de wangen geplakt.

En desnoods mag er gedacht worden, dat zijn vrouw sterft, terwijl hij hier liedjes zingt.

XI

Constant van Wessem, *De Clowns en de fantasten*

XIII

‘À bas les pierrots!’

‘À bas les pierrots!’

Terzijde van het open gordijn slaat een gong een korte, lage echo als het miauwen van een poema in zijn hol. Dan rent van onder de kap van het souffleurshokje een grotesk gespikkelde spin, rent over het leege tooneel naar rechts, rent naar links, alsof zij een of ander afgesproken teeken wil beduiden, en verdwijnt weer snel onder de kap van het souffleurshokje.

Dan valt uit de lucht, steil als een stok, een Pierrot en blijft als met het hoofd in den grond gespietst staan, vertrekt de beenen en heft de armen uit, met de bewegingen van een trekpop. Uit zijn mond schiet een lange koperen trompet, en uit de trompet komt een muziekje, dat in zwarte notenteekens op wit papier als een spel kaarten door onzichtbare handen wordt geschikt en in den vorm van een waaier een wijle in de lucht blijft hangen. Dan komt uit de coulissen een geheel zwart geverfde naakte man, die langzaam, maar grimmig gemikt, een slagzwaard zwaait en met één geweldige houw het lichaam van Pierrot door de lendenen in tweeën scheidt. Men ziet duidelijk de witte spleet tusschen de beide helften, die nog een wijle hun positie behouden, om dan, op ondefinieerbare wijze onzichtbaar geworden, te verdwijnen.

Nu begint het opeens bloemen te regenen, roode en witte papieren bloemen als vlinders, en lachen schateren uit een hemel van cartonnen wolken op den achtergrond. En kinderen als engelen ontvangen de ziel van Pierrot en werpen haar onder Halleluja-zingen over en weer als een vangballetje. De ziel is zwart, met de eene helft geel.

De gong slaat weer zijn korte, lage echo, de spin rent, rond zichzelf draaiend, naar rechts, naar links, en terug, en het gordijn valt.

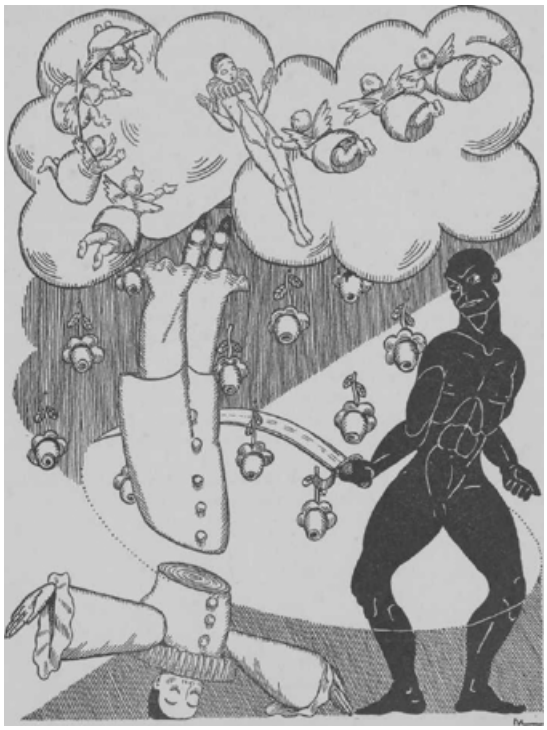

Constant van Wessem, *De Clowns en de fantasten*

XVII

Het idee

Het idee
(tevens vademecum voor den dialoog-schrijver)

De clown: Dus.... u meent? De fantast: Ja, ik wou graag een IDEE hebben. C.: U woudt graag een IDEE hebben? F.: Nu ja.... een idee. Maar om een idee te hebben.... C.: Moet men een idee hebben, meent ge? F.: Nu ja, ik meen: een gedachte-inval. C.: Is een idee geen gedachte-inval? F.: Een idee is geen gedachte-inval, meen ik. C.: Wat is een idee dan? F. (geprikkeld): Een idee is een IDEE. C. (vergoelijkend): Juist, juist, een idee is een idee. F.: Hebt u wel eens een idee? C.: Ja zeker heb ik wel eens een idee. U niet? F.: Een enkele maal heb ik wel eens een idee, ja -. C.: Welja, dat dacht ik al. Welk idee hebt u dan wel eens? F.: (trekt langzaam een sabel, wraakgierig en met idiote oogen): Ik wil u het hoofd afslaan! C. (trekt langzaam een knuppel, superieur): Ik wil u de hersenen inslaan! F. (opgewonden): Sla! C. (opgewonden): Sla! F. (laat de sabel zinken, somber): Wat was dat ook weer?..... O, juist, ik had mijn glas bier niet eens betaald. C.: Hoe komiek! - Had u uw glas bier niet eens betaald? Ja, dat zou moeielijkheden kunnen geven. (nadenkend) U dacht zeker te veel aan uw idee. F. (met een grimlach): Ja, ik dacht te veel aan mijn idee. C. (voorkomend): Dat dacht ik al. Dat was het. (langdurig zwijgen van beiden). C.: Haha, nu heb IK een idee. F. (gretig): Aha, u hebt een idee? C.: Ja, waarlijk, mij is iets ingevallen. F.: Juist, u is iets ingevallen. C.: Ja, ik meen, bestelt u NOG een glas bier. F.: Bestelt u óók een glas bier? C.: Ik bestel ook nog een glas bier. F.: Ik bestel ook nog een glas bier. C. en F.: Wij bestellen nog een glas bier. Kellner!

XIX

De rondedans der ‘bons papa's’

De rondedans der ‘bons papa's’

Wij hebben ons oolijke, oubollige dansje, met ons schuddebollend buikje op de kromme beenen.

En wij dansen het als waggelende gansjes, en onze voeten wegen zwaar als in klompen.

En ons sigaartje wipt op de maat mee in den mondhoek, en de mondhoek wordt breed in een glimlach.

En wij zijn toch zulke beste jongens. Wij dansen maar steeds ons oolijke, oubollige dansje.

En als wij aan ons tafeltje zitten, achter het ‘best biertje, meneer’, dan trappelen wij op de maat van het muziekje mee.

En wij laten den clown stappen en buitelen en zichzelf aan de kuif trekken en bij de neus nemen.

En wij roepen ‘O-lala!’, als hij door het hoepeltje springt, door het hoepeltje springt, door het hoepeltje springt.

En wij roepen ‘O-lala!’, als het pistooltje gaat van pief-paf-poef, van pief-paf-poef, van pief-paf-poef!

XXI

Het variété varieert zich zelf

XXII

Het variété varieert zich zelf

In de circusruimte staat een Kerstklokken-toren opgesteld.

De klokken beieren. De klepels worden opeens kleine clowns, die, drijvend op hun wijde broeken bol als gasballons, wegzweven, zich sturend met vlerkjes groot als kinderhandjes.

Beneden staat August de Domme en slaat zich op de heupen, en bij iederen lachgil vliegt zijn punthoed omhoog, en dan keilt hij ten slotte zijn eigen schedeldak af, en een danseres te paard springt er uit. Het paard rent in de rondte en de danseres balanceert op de punt van een teen en werpt onnoozele kushandjes. En zij gooit vloeipapieren hoepeltjes op, waardoorheen de clowntjes zichzelf dartel als amouretten mikken en dan, buitelend, naar omlaag zakken door de lucht.

Maar opeens, als de laatste clown zijn mooisten ‘doodval’ door het laatste vloeipapieren hoepeltje heeft volbracht, als de geheele variété-wereld als volgespannen is met de draden, waarlangs de wonderen der acrobatiek de gestes eener geheele gemeenschap zijn geworden en de stand met de neus op het koord de juiste stand schijnt, springt daar de waanzin der fantasie de circusruimte binnen, zwiert als een kinderballonnetje omhoog (o! o!) en strooit verwarring onder deze menigten, die hun kunsten wegwerpen en hun doel vergeten, zoodat het Amerikaansche film-meisje, bezig in nacht-toilet en met een revolver een dief na te zitten over de daken van New-York, plotseling in de armen vliegt van dien loenschen Chinees, die zoo juist een giftpil liet glippen in het thee-glas van de oude Markiezin, ‘die van zijn geheim weet’. En alles wat kan en niet kan, wil en niet wil, stoelen, tafels, bierglazen, hoeden, klompen, pluimen, handschoenen, couranten sigaren, hoost door een dans-orkaan gegrepen de lucht in, een wijle rondwentelend als gebonden aan een razend snel rad en vliegt vervolgens, losgelaten, de richting der vier windstreken uit.

XXIII

Constant van Wessem, *De Clowns en de fantasten*

XXV

Kleine drama's, I en II

Kleine drama's

Adelaïde

‘Ik heb geen auto. Ik heb geen rijpaard. Ik heb geen knecht. Maar jou, Adelaïde, bemin ik. Ik wil naar Monte Carlo reizen, in casino's en speelhuizen gaan om de 100.000 francs op één bod te zetten en te winnen, die mij een auto, een rijpaard, een knecht doen verschaffen, gelijk gij het wenscht. En dan, verechrikkelijke, zult gij in uw auto zitten en ik zal chauffeeren. Wij zullen reizen, wij zullen tochten maken, wij zullen berghellingen opvliegen en over ravijnen schieten en door stortbeken racen totdat wij in spiraalgang den top bereikt hebben. En wanneer wij den top bereikt hebben zal ik het stuur omgooien en wij zullen in volle vaart te pletter springen tegen de aarde. Ha, Adelaïde, dan zullen onze zielen elkaar in den Hemel ontmoeten, om met elkaar een menuet van lief'lijke verstandhouding te dansen! Hahaha! -’

(Hij neemt een telefoonhoorn en schiet zich voor het hoofd.)

Cesarine

Mijn Arabische vrouw wacht en rinkelt met haar snoer van koperen munten om haar gepolitoerden hals. Haar stijve borsten glimmen als de pyramiden uit zilverpapier. Aan haar voeten spelen rusteloos de kleine teenen. Zij leunt in het gewelfde deurgat, met haar korte hand gedrukt tegen d'omlijsting, en zij lacht haar onhoorbaar lachje van heimwee, liefde en dierlijkheid rond de harde, gesprongen lippen. Om haar gekooide oogen waaieren de glanzende wimpers neer als een veeg blauwe schaduw over haar wangen: een zacht verdriet.

‘Cesarine, dans!’

Zij heft de bonte tambourijn achter haar hoofd met kwijnende en verveelde langzaamheid, buigt even in de heupen en werpt, als een ‘neen,’ haar bellende tambourijn hard rinkelend met korte slag op de knokkels van de andere hand. Ik staar haar aan, deze jonge vrouw, sidderend als een ademtocht, en hoor door mijn bloed spelen een Arabische wals uit Mexico.

En ik leg het hoofd in de handen, omdat ik slaaf ben van haar, die ik zelf gevangen nam.

XXVII

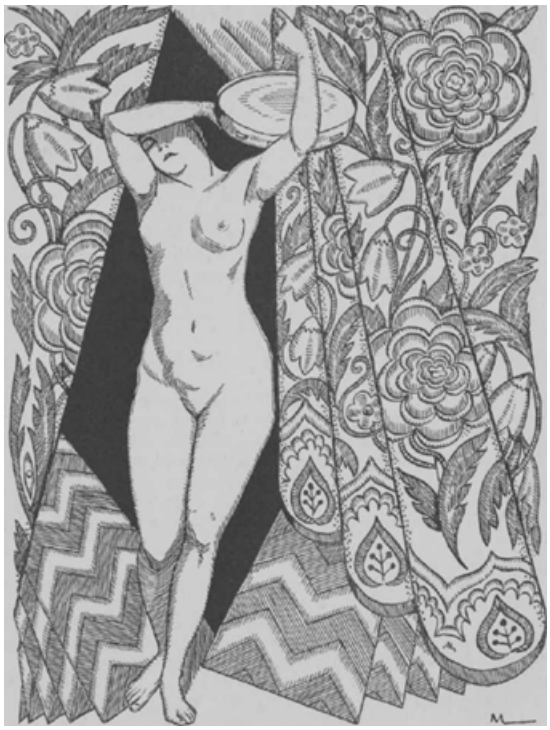

Constant van Wessem, *De Clowns en de fantasten*

XXIX

Kleine drama's, III

XXX

Het einde van Aspasia's citroen

Op een nacht als de deerne Citroen naar haar donkere parklaan terugkeert haar wandelgang der planeten door de weeke weldaad der duisternis - o diepste ontzetting, staan daar lantarens op palen en branden. Branden een vreeselijk licht, rauw en indiscreet als de dag. De politie stelde deze lantarens op, dien middag, toen zij en de haren den rechtvaardigen slaap der vermoeiden sliepen. Nu ziet zij deze lantarens, netjes op twee rijen langs deze laan, die haar Cythère, haar mysterie en haar gewin is. Op de banken zitten haar ‘kerels’, rooken een pijp of lezen een krant. Een enkele slechts ziet op, spottend en minachtend om haar magere ouderdom, haar akelig-vale nacht-kattenkleur, haar schilferig teint van gebarsten vernis. O schrik, o ontzetting. Aspasia Citroen ontrolt radeloos een parasol en breidt het zwart-rood-en-gele scherm rond zich heen.

Tevergeefs. Geen voetstap nadert. Dan heft zij, heldhaftig als een Vestaalsche maagd ten offerdood, de armen uiteen, schreeuwt een barbaarsche vloek naar het heelal en de sterren, en haar rokken bijeen nemend, bestijgt zij langzaam de naaste lantaarnpaal.

En gewurgd aan haar eigen boa gaf zij den geest.

XXXI

Constant van Wessem, *De Clowns en de fantasten*

XXXIII

Theater

XXXIV

Theater

Een franje en een tooneelkwast schommelden zachtkens in den tocht.

Wat tocht het, wat tocht het in de kleine tooneelzaal!

De roode voor-gordijnen hangen in hun eigen dikke plooien te dutten. Zij zijn te zwaar om te kunnen ‘tochten’.

Onder de gordijnen verschijnt een wijle het been van een tooneelknecht, die uitgegleden is bij het opstellen der requisieten. Door de gordijnen golft het wat, als door dikke paf-wangen, die zich verontrusten.

Een schelletje rinkelt door als een wekkertje, dat men instinctief zou willen gaan stopzetten. Het gordijn wijkt uiteen of het middendoor gescheurd wordt. Diep in het orkest beginnen een paar ontstemde violen een ondefinieerbaar geluid.

XXXV

De ballerina

XXXVI

De ballerina

‘tulle-illusion-perdue’.
GABORY.

En dan komt de ballerina, die reeds zoo lang in de tulle wolken van haar verloren illusies heeft rondgesprongen tot er geen tulle wolken en geen illusies meer over zijn. Nu walst zij gedwee en eenzaam over het plankier, toovert bevallig anemonen uit heur keurslijf te voorschijn en werpt de handjes links en rechts als liet zij kleine vogeltjes vliegen. Zij walst en zij wipt en staat stil op hooge punten. Zij veert en zij tourbillont en heft het been een wijle achteruit. Dan begint er opeens een echo te tsjilpen rond haar herinnering, plagend als een pauweveertje. Haar hand verwijlt extatisch nabij het oor, en de breede, groteske mond in het kleine hoofd opent zich glimlachend, met de bittere blootheid van een roode vrucht waarin een mes een witte spleet heeft gehouwen.

En uit dien glimlach piept arglistig het verboden vogeltje te voorschijn, dat wegfladdert en een tulle wolkje van de coulissen afstuift. En in dat wolkje verschijnt als in een bruidsjurkje een heel nieuw illusietje, dat zet de keel uit en zingt, met een schor falsetje:

‘Now the month of may is coming’ -

XXXVII

Het duel der oude generaals om de ballerina

XXXVIII

Het duel der oude generaals om de ballerina

Ik heb vanavond een ouden generaal gezien.

Ik heb vanavond nog een ouden generaal gezien.

Onder het licht van een lantaarn ontmoetten zij elkaar.

De eene generaal stak zijn sabel door den anderen generaal, hief hem aan de punt op en liet hem driemaal in de lucht zwaaien.

Toen de andere generaal weer op aarde stond, stak hij zijn sabel door den eenen generaal, hief hem aan de punt op en liet hem driemaal in de lucht zwaaien.

Toen de eene generaal weer op aarde stond, stak hij zijn sabel door den anderen generaal, hief hem aan de punt op en liet hem driemaal, etc., etc. AD INFINITUM

(Besluit: Toen de eene generaal weer op aarde stond stak hij zijn sabel door den anderen generaal, hief hem aan de punt op en liet hem TOT DEN MORGENSTOND in de lucht zwaaien).

XXXIX

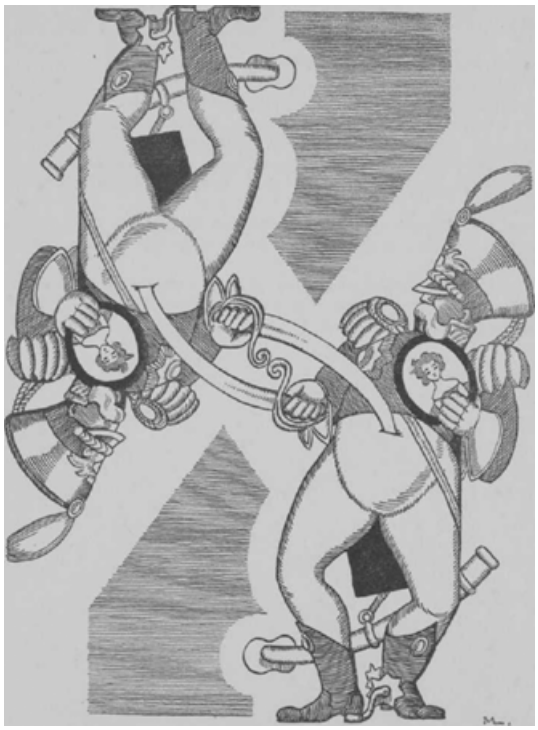

Constant van Wessem, *De Clowns en de fantasten*

XLI

Het paleishondje

Het paleishondje

Mijn meesteresse houdt mij onder de arm of legt mij neer op een stoel.

‘Reste-là, Loulou!’ roept zij, als ik maar met mijn tong lang mijn neus lik.

Mijn meesteresse praat met een vriendin.

De vriendin heeft ook een hondje mee gebracht, dat gedwee op de stoel naast de mijne zit.

Ik zie naar dit hondje en dit hondje ziet naar mij.

Ik beweeg een staart en het hondje beweegt een staart.

Ik richt mij op de voorpooten op en het hondje doet evenzoo.

Gelijktijdig spitsen wij de ooren:

‘Ah, la vie a du bon!’

(Mijn meesteresse zegt, dat zij dit uit Verlaine citeert, maar gisteren zei die mijnheer, die haar het kop thee uit handen en haar zelf op schoot nam, dat zij het uit Corbière had.)

Moraal: Is het vleesch zwak en de wil niet goed, - O, wee....

Il n'y reste plus qu'une femelle.

XLIII

XLV

De necromant

XLVI

De necromant

Over zijn glazen stolpen en bollen gebogen fixeert hij een jongen krokodil. Het tot leer geworden omhulsel van een vleermuis leert hij vliegen aan een touwje, door middel van een waaier. Hij slaat het groote boek met zwarte teekens aan zijn lessenaar open, wijst met een gele vinger en een lange nagel de regels langs, prevelt: ‘Boela, Boela, Boel,’ met een onderkaak die telkens uit het gewricht valt - telkens een kort oponthoud veroorzakend om hem weer met beide handen te bevestigen. Daarna sluit hij de oogen en schuift de bril op het voorhoofd.

Doch er verschijnt slechts een klein duiveltje, dat bericht, dat de Satan vuur verlangt voor zijn sigaar.

XLVII

Constant van Wessem, *De Clowns en de fantasten*

XLIX

Besluit
de music hall-bezoeker

Besluit
de music hall-bezoeker

Een enorme sigaar in het hoofd leunt hij tegen de balustrade van den promenoir. Hij is in kaal geworden smoking, een doublé-gouden ketting blinkt over zijn niet meer witte vest. Hij kauwt zijn sigaar, haar van mondhoek naar mondhoek verschuivend.

.... De acrobaat heeft zijn trapeze gemist en ligt dood op het tooneel....

De music hall-bezoeker kauwt zijn sigaar, haar van mondhoek naar mondhoek verschuivend.

.... De dierentemmer heeft zijn revolver verloren en de leeuw heeft hem brullend het hoofd afgebeten....

De music hall-bezoeker kauwt zijn sigaar, haar van mondhoek naar mondhoek verschuivend.

.... De beroemde duikster is in haar zwart zwempak het bassin ingesprongen, doch na een kwartier ontzield opgehaald....

De music hall-bezoeker kauwt zijn sigaar, haar van mondhoek naar mondhoek verschuivend.

.... De wonderbaarlijke goochelaar, die een ei inslikt en uit zijn schoenpunt weer te voorschijn toovert, heeft het ei werkelijk ingeslikt en sterft....

De sigaar is op. De music hall-bezoeker licht even den hoed, jeukt zich het achterhoofd en gaat heen.

LI

Constant van Wessem, *De Clowns en de fantasten*